

Dobar dan

ROYAL NORWEGIAN EMBASSY

5A3Art

Art Fora / Umetnost za akciju

Projekat umetnosti u zajednici *Art Fora* nastao je iz potrebe za oživljavanjem solidarnosti i empatije među građanima, posebno među mladom generacijom. Kroz umetničke akcije, mladi kreativni ljudi podržavaju građane da povrate odgovornost za zajednički prostor i život.

Da li građanin može da utiče na život društva? Pojedinač se često oseća nemodno pred velikim sistemima, ali u

okviru zgrade, ulice ili naselja stvari stoje drugačije. Tamo gde živimo, u okruženju koje poznajemo, društvo nije apstraktna tvorevina. Naše društvo čine naš prvi komšija, naša komšunica iz susedne zgrade, naš bakalin iz prizemlja, deca u parku iza naše zgrade... To je naša zajednica. To smo mi.

Može li umetnost da menja društvo menjajući zajednicu? Umetnici smatraju da može.

Projekat *Art Fora /ART4A* je upravo ono što mu ime kaže – *Art for Action* – umetnost za akciju. Ovaj vid umetnosti naziva se umetnost u zajednici (*community art*), jer umetnici zajedno sa članovima zajednice stvaraju umetničke akcije. U ovoj vrsti rada naglasak je na akciji, ne na umetničkom delu, zato što akcija dovodi do promene.

Četiri aktivističke grupe – u Beogradu, Zrenjaninu, Smederevu i Nišu, prepo-

znale su probleme u svojim zajednicama i smatraju da mogu da učine pozitivan pomak.

Beogradska grupa **BAZAART** suprotstavlja se otuđenosti u velikim gradovima podstičući stanare solitera u naselju Banjica da se upoznaju i druže. CEKOM u Zrenjaninu ohrabruje mlade ljude da se uključe u društvo kroz svoje kreativne potencijale i pruža im podršku kroz omladinski klub u osnivanju. PATOS otkriva na koji način su ljudi koji su se doselili u Smederevo usled ekonomskih migracija, doprineli razvoju kulturnog identiteta grada. CRCR se u Nišu zalaže za oživljavanje duhovnih vrednosti među mladima koji svoj identitet vezuju za pojavljivanje u kafićima i predstavljanje na socijalnim mrežama.

Četiri umetničke akcije ostvarile su promene u društvu. U čemu se te promene ogledaju? U tome što sada znamo bolje ko živi pored nas i šta zajedno možemo da učinimo za sebe i za one koje volimo.

Projekat Art Fora podržale su Ambasada Kraljevine Norveške u Beogradu, Divac

Fondacija i Opština Pantelej u Nišu, kao i sve lokalne ustanove i privatni preduzetnici kojima smo se obratili za saradnju.

Nisu ga podržali Ministarstvo kulture Republike Srbije, Pokrajinski sekretarijat za kulturu Vojvodine, Sekretarijat za kulturu grada Beograda i Gradska opština Voždovac u Beogradu.

Uredništvo programa
Art Fora

Umetnici Bazaarta:
Mina Sablić, Vera Sablić, Ana Topalović,
Darinka Kovačević, Zoran Rajšić i
Lazar Jakov

Dobar dan

Projekat *Dobar dan* odvijao se u beogradskom soliteru u Ulici Crnotravska 11a na Banjici. Ovaj soliter ima 22 spratova, 149 stanova i oko 340 stanovnika. Cilj projekta je bio da približi sugrađane jedne drugima i uputi čoveka na čoveka, podsećajući da društvo nije apstraktna tvorevina. Radeći na projektu otkrili smo da u ovom soliteru rade članovi tri muzička benda i jednog umetničkog projekta, upoznali smo majstore ručnih radova, umetnike koji se bave fotografijom, filmom i performansom, šampione kulinarskih veština, ekologe... Otkrili smo čitav niz čudesnih priča i odlučili da ih zabeležimo. Žao nam je što nisu sve mogle da stanu u knjigu, kao što nisu stale ni kecelje, ni uskršnja jaja, ni muzika, ni vetrenjače, ni mural, ni dečji crteži... Prostora je bilo samo za četiri priče: priču stanara koji se prvi uselio, stanarke koja se poslednja uselila, porodice čija sudbina

otkriva društvene promene u soliteru (ali i čitavom društvu) i vlasnika bakalnice u čiju se radnju godinama ulivaju sve priče iz solitera. Uz priče smo objavili i nekoliko fotografija Dragoljuba Grozdanovića koji sa svog prozora iz dana u dan beleži promene na Banjici i stihove Marjana Terzića, pank muzičara koji je odrastao u soliteru. Toliko je moglo da stane u jednu knjigu.

Sve ostalo će ostati u sećanjima Duške, Mece, Domenike, Ljilje, Vere, Dragoljuba, Dragane, Ivane, Dada, Marka... svih onih izvanrednih ljudi koji su verovali u naš projekat i uključili se svojim akcijama i predlozima. Posebnu zahvalnost dugujemo predsedniku Kućnog saveta, Dušku Radoševiću, koji je imao sluha za naš projekat kada je on bio

tek ideja koju treba sprovesti u delo. Kada se krajem maja završavao naš zajednički festival *Solitarnost*, Duško i njegove komšije uveravali su nas da projekat ne sme biti završen, već da treba nastaviti dalje. Stanovnici Crnotravske 11a imaju sada nove ideje kako ići dalje. Oni će kucati na razna vrata i tražiće podršku i razumevanje, kao što smo to činili i mi. Vas koji čitate ovu knjigu molimo da ih razumete i podržite i da promislite o sledećem: Ako je jedan mali projekat kao što je *Dobar dan*, u samo jednom soliteru jednog naselja u Beogradu pronašao ovakvo kulturno blago, šta bi sve moglo da se pronađe i učini u čitavoj zemlji kada bismo imali sluha jedni za druge?

BAZAART

Srbija:

Prva neolitska kultura na beogradskom tlu pripisuje se dvema velikim kulturnim grupama – Starčevu i Vinči.

5000
– 4000
p.n.e.

Banjica:

Arheološki lokalitet Usek – neolitsko naselje s veoma bogatim kulturnim slojem u pet horizonata – jedno je od najznačajnijih u našem delu Podunavlja. Neolitsko naselje na Banjici pripada vinčanskoj kulturi.

Beograd:

Donošenjem prvog hatišerifa Srbija je dobila autonomni status u okviru Osmanlijskog carstva; Prvo ulično osvetljenje; Prva apoteka; Priprema za izgradnju Konaka kneza Miloša na Topčideru

1830.

Banjica:

Seoske porodice sa Topčidera preseljene su na Banjicu. Tako je formirano selo Banjica.

Beograd:

Narodno pozorište je počelo sa radom; Uvedena trošarina – porez na šećer, kafu, špirituz, rum i druga fina alkoholna pića, na karte za igranje, hartiju za cigarete i mirišljavi sapun.

1869.

Banjica:

Po ovom porezu i danas se Trošarinom zove deo Banjice kod okretnice prigradskih linija GSP-a.

Kraljevina Srbija:

Umro je Kralj Milan; Lažna trudnoća kraljice Drage; Osnovana je „Knjižara” Gece Kona; Prvi srpski pilot balona poslat je na obuku u Rusiju.

1901.

Banjica:

U Paunovoj ulici, nedaleko od Paun česme, postojala je prva linija za rashlađivanje mleka u tadašnjoj Kraljevini Srbiji.

Beograd:

Krunisan je kralj Petar I Karađorđević; Izašao je prvi broj lista Politika.

1904.

Banjica:

U okviru ceremonije krunisanja kralja Petra I Karađorđevića na banjičkom polju održana oružana smotra.

Kraljevina Srbija:

Zaoštravanje aneksione krize; Prvi probni let balona „Srbija”; Instaliran je prvi seizmograf na Tašmajdanu; U Beogradu je osnovan Dečiji klub sa zadatkom da pomogne „pravilno razvijanje i snaženje dece”. Objavljene su *Pesme* (Santa Maria della Salute) Laze Kostića.

1909.

Banjica:

Češki avijatičar Rudolf Simon poleteo je sa improvizovanog letelišta na Banjici i izveo prvi let nad Beogradom; Krajem iste godine ruski avijatičar Boris Maslenikov na avionu „Farman” izveo je na Banjici desetak letova, sa njim je leteo princ Đorđe Karađorđević i načelnik generalštaba pukovnik Petar Bojović.

Beograd:

Naredbom o načinu proslave Prvog maja praktično se zabranjuje javna proslava ovog praznika; Osnovan je „Aeropot” – prva jugoslovenska civilna aviokompanija.

1927.

Banjica:

Banjica je opština sa svojim sudom.

Kako sam se uselio u svoj stan

Razgovor vodile:

Marina Milivojević-Madarev

Mina Sablić

Projekat „Dobar dan” počeo je tribinama u vrtiću „Ljolja”. Posle prve tribine zaključili smo da treba da svakodnevno budemo prisutni u zgradi. Odlučili smo

da popodnevna dežurstva držimo u tzv. „akvarijumu”. To je zastakljen deo hodnika namenjen kućnom savetu, gde se lepe razna obaveštenja i prikupljaju prilozi za održavanje zgrade. Posle održane treće tribine (susret sa arhitektama), u „akvarijumu” sedimo Mina i ja. Nadamo se da će nam neko prići, reći nešto o tribini, pi-

tati nas šta tu radimo... Međutim, ništa. Komšije prolaze. Mi se odlučujemo da pokrenemo malu igru – glasno i naglašeno ljubazno govorimo svakom ko prođe pored nas „dobar dan”. Monotoniju prekida Meca koji je sišao da se prošeta. Raspituje se o projektu, o namerama. Mina predstavlja projekat. Kaže mu da ćemo pravi-

ti i knjigu sa pričama stanara, pita ga da li bi se uključio. Meca prihvata.

Mina: A koji je to bio datum?

Meca: 20. septembra 1978. godine smo ušli u zgradu. Mi smo od firme dobijali stanove, to su bila druga vremena. Moja firma je bila Savezna uprava za kontrolu letenja. U stanove smo prvi ušli nas šestero: Sima, ja, neki Vučko, Majin i Milanov pokojni čale, Marko Mesić sa 19-tog, i neki Humen koga ja nisam poznao, bio je administrativac, stariji čovek. Ko beše još?! Crkvenjakov Vlada što beše mlad umro, samo mi.

MMM: Kako je to tačno bilo? Prvo ste potpisali ugovor...

Meca: Ne, oni su nas zvali. Mi smo već potpisali ugovore. Sve je to već bilo završeno, firma je već kupila stanove. Ja sam bio u Vršcu. Nisam bio u Beogradu. Pozvali su nas, tako smo dobili ključeve nas šestorica.

MMM: Jesu li svi soliteri bili završeni?

Meca: Jedan, ja ne mogu da se setim koji, nije. Jedan je još bio u skelama, ali koji, ne mogu da se setim.

MMM: I vi dođete, a okolo gradilište?

Meca: Pa situacija je bila dosta loša oko zgrade (*smeh*), ali nije to nekako dugo trajalo. Već je dosta bilo urbanizovano, komunalizovano, ali nije bilo lako. Nije bilo ni asfalta, ne mogu sada da se setim.

MMM: Ali imate ključ u rukama...

Meca: Ključ u rukama i peške gore na 16. sprat.

MMM: Peške na 16. sprat! Kako je to izgledalo?

Meca: Pa, već sam ja bio u stanu, jedno dva-tri puta, ali požarnim stepenicama, dok je još bio u fazi gradnje, pošto sam već znao da je moj. Svi smo znali koji je čiji stan. Onda sam ja dovodio i pokojnog oca i majku.

MMM: I šta su oni rekli kad su videli da ćete živeti na 16. spratu?

Meca: Moj otac je 1963. god. doživio zemljotres u Skoplju i u Skoplju su posle zemljotresa ostali samo soliteri. Čale je rekao: „Super!” (*smeh*) U celom Skoplju su bila tri solitera i samo su oni ostali! Čale kaže: „Nemoj nikad da se seliš iz solitera!”

MMM: A kada ste se prvi put peli na 16. sprat, je li bilo teško? Da li ste se zaduvali?

Meca: Ma kakvi! Leteo sam! (*smeh*) Pa znate šta, ja sam tada živio kod tasta i tate, sa dvoje dece, kad dođete u svoj stan, sasvim je druga priča.

MMM: A ko je sa Vama bio kada ste prvi put otključali stan? Žena? Deca?

Meca: Kada sam prvi put ulazio u stan nije bila žena sa mnom. Radila je.

MMM: I? Otključavate...

Meca: I ja sam odmah, na licu mesta, promenio bravu i popodne smo svi došli da vidimo, cela familija. Deca su bila mala. Olivera je imala 4, a Isidora 2 godine. Male su bile.

MMM: I vi njih u ruke, pa nosi na 16. sprat!

Meca: Pa ja mislim da sam za njih platio. Bilo je ovde radnika, date im paklo cigara, pivo...

MMM: I oni ih nose?

Meca: Ma ne! Uključe lift.

MMM: Koliki je stan?

Meca: Trosoban.

MMM: A da li ste imali šank?

Meca: Ne, to su imali dvoiposobni. Trosobni imaju šuber, ali veliki šuber. (*Mini*) Tamo gde imam onu moju kosu biblioteku, znaš gde sam napravio...

MMM: A da li ste odmah počeli tu da živite, pa nameštaj...

Meca: Mi nismo mnogo žurili. Uselili smo se, u stvari, tek 31. decembra. Tada sam još kitio jelku, mada sam veliki protivnik jelki, pošto to smatram katoličkim običajem...

MMM: Ali dobro, deca traže...

Meca: Ja sam pravoslavac, a deca... I onda polako kupi ovo, kupi ono... Imali smo tepihe, lustere i spavaću sobu, u stvari dnevnu sobu, jer je to nama tamo kod tasta bilo na razvlačenje zbog gužve.

MMM: Da li je jelka bila velika?

Meca: Povelika! Liftovi su već radili... Ja doneo, žena i deca kite, ja gledam sa strane. Došli su moji roditelji. Došla je

tašta. Zajedno smo dočekali Novu godinu. Tast nije mogao da dođe. Bio je invalid i nije mogao da siđe sa četvrtog sprata bez lifta.

MMM: I onda svane jutro, a vi prvi put spavali u svom stanu.

Meca: Osećaj je već bio lep kad sam promenio bravu i zaključao stan. Tu mi je nekako... Dok sam gledao kako se zida stan, odnosno zgrada, tj. dok sam gledao unutrašnje radove, kako se pravi podstanica za toplu vodu, ona je pored mog stana za gornje spratove, dotle nekako nisam imao taj osećaj. Drugi je osećaj kada dobijete rešenje, kad vidite da je sve to gotovo... Bilo je lepo vreme što se toga tiče. Moja firma je bila bogata stanovima. Kad sam konkurisao, oni su za dve godine garantovali stan.

MMM: I onda prvo jutro....

Meca: Prvo jutro! Hepi! Sasvim druga priča! Ne mogu sad sve ni da pričam... (*smeh*)

MMM: Pa doručak u svom stanu, a žena ga tamo preko šubera sprema...

Meca: Pa... šuber smo morali da zatvorimo... duvala je tolika promaja pošto kuhinja ima veliki prozor, a ovamo terasa, a pošto je kuhinja uvučena u zgradu pa je, izgleda, kao odžak, a i terasa je u stvari lođa, pa je to kao dva odžaka, i to vuče... jednu ovaliku činiju (*pokazuje rukama*) od porcelana i metala, još od Snežine, ženine, babe, vetar je, promaja, podigao i razbio. Zato sam morao to da zatvorim, pa sam napravio biblioteku. Mada ovo što su juče rekly arhitekty ima rezona. Ovo sad je baš zgodno, pogotovo za decu, doduše za goste manje-više, ipak domaćica nije izolovana.

MMM: I probudite se prvo jutro, a sa prozora šta vidite?

Meca: Pa ja sa prozora vidim šumu, bazen. Moj ceo stan je okrenut na zapad i sever. Spavaće sobe su na severu, što je zgodno, a dnevni boravak je na zapadu. Sa mog prozora se vidi sve... da nema VMA, video bih do Dedinja. Baš je lep pogled. Baš je... lepo je bilo... i sad je lepo. Ja sam rođen na Dedinju. Ovo je nešto najbliže što sam kao običan smrtnik mogao da dobijem.

Mecu mnogi u zgradi poznaju, pozdravljaju ga, te naše „dobar dan“ dobija sve više smisla.

Mina: A kakav je bio prvi susret sa komšijama?

Meca: Prvi susret je bio mnogo lep. Vratili smo se od nekud i deca su se jurila u hodniku. Bile su male. Odjednom se pojavljuju dve devojčice istog uzrasta, Draganove dve ćerke. Pojavljuje se i on – mlad, lep, njegova žena – mlada, lepa i mi mladi... deca slatka, igraju se... i tako smo se zbližili sa tim komšijama. Devojčice su odmah počele da trče jedne kod drugih. Ove dve starije lepo su se družile, a ove dve mlađe ni u samoposlugi nisu išle jedna bez druge. Eto tako smo upoznali prve komšije! A ovamo u čošku je bio prazan stan. U zgradi je bilo dosta diplomata, pa je ovde svaki dan dolazio šleper. Tad su diplomate morale da daju stanove u Beogradu drugima na korišćenje kad odlaze u inostranstvo na par godina, tako da je svaki dan dolazio šleper koji je donosio i odnosio stvari. Upropastili su bili zgradu. To je bilo strašno. I tako sve do 1993. godine. Posle je zgrada

opet počela da se sređuje kako treba... Bilo je mnogo komšija koje nismo ni poznavali. Ali mi smo se lepo slagali. Čak smo i Novu godinu čekali zajedno. Znae Dadinog dedu i babu.

MMM: Dada?

Mina: Reper, baš smo ga snimali!

Meca: E, pa njegov deda je bio kmet na spratu! (*smeh*) Slavio je čitav sprat zajedno Badnje večer. Čak smo zvali i onog ispod njega. Onog malog Simića, baba nije dolazila, ne znam zašto... Tako oni sve to spremae kako treba – posno do ponoći, od ponoći prase... Imao je fantastičnu rakiju – bio je pomoćnik ministra za poljoprivredu, za voćarstvo, a imao je fenomenalno imanje u Brankovini, gde je bilo divnih kajsija pa se tu peklo... Lepo je bilo. Umrli su pre jedno godinu dana. Doživeli su lepe godine.

Mina: A kako sada funkcioniše to druženje na nivou sprata?

Meca: Eto sa Dadom se družim, iako može da mi bude unuk, maltene (*smeh*). Ali tako, nas dvojica razmenjujemo knjige, čitamo mnogo, ponekad pro-

diskutujemo nešto. Baš smo trenutno u velikim diskusijama pošto sam mu dao dve božanstvene knjige... Ja sam upravo pročitao *Misteriju pasijansa* Ejbergovu, a njemu sam dao knjigu *Rukopis nađen u Saragosi*. Tu knjigu je pisao neki Jan Potocki... Družim se sa Markom, Dadovim bratom, popijemo rakijicu i tako... mada sa njim pričam o fudbalu, jer ja znam dosta o tom starom fudbalu. ... Pa ti si sve ovo snimala? (*smeh*) Pa što si sve snimala?

Mina: Za knjigu. Biće knjiga.

Meca: Dobro, znači da kupimo knjigu.

Mina. A ne, ti ćeš je dobiti pa ćeš da je pozajmiš Dadi (*smeh*).

Meca: Dobro, da kupimo knjigu.

Završili smo razgovor. Meca odlazi pred zgradu. Tek tada primetim da pred zgradom stoji grupica ljudi. Meca im se priključuje. Ljudi se družu. ■

Beograd:

Položen je temelj hrama Sv. Save; Izgrađen je Spomenik neznatom junaku na Avali; Podignuta je Igumanova palata; Završena je crkva Sv. Marka; Počela je izgradnja Palate Albanija; Beograd je domaćin IX balkanskih igara; Oskar Davičo objavio je *Pesme* a Branko Ćopić priče *Pod Grmečom*.

1938.

Banjica:

Sagrađena je kasarna XVIII pešadijskog puka Vojske Kraljevine Jugoslavije.

Kraljevina Jugoslavija:

6. aprila bombardovanjem Beograda počinje Drugi svetski rat u Jugoslaviji.

1941.

Banjica:

5. jula formiran je Banjički logor u zgradi bivšeg XVIII pešadijskog puka Vojske Kraljevine Jugoslavije.

Beograd:

Jedinice Narodnooslobodilačke vojske i Crvene armije su 20. oktobra oslobodile grad.

1944.

Banjica:

3. oktobra raspušten je zloglasni logor.

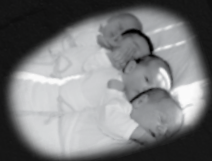
Beograd:

Početak sukoba sa Informbiroom; Osnovani su JDP (nekadašnja scena „Manjež” Narodnog pozorišta) i Malo pozorište; Počela je izgradnja Novog Beograda i autoputa „Bratstvo-Jedinstvo” (Beograd – Zagreb); Formirana je Viša vojna akademija u Beogradu; Osnovana Akademija primenjenih umetnosti i Akademija za pozorišnu umetnost, današnji Fakultet dramskih umetnosti; Osnovan je Ansambl narodnih igara Srbije „Kolo”.

1948.

Banjica:

Početak sadnje Banjičke šume.

SFRJ:

Na teritoriji Jugoslavije rođeno je najviše dece u XX veku; Tršćanska kriza; Novopokrenuta serija časopisa *Svedočanstva* postaje glasilo tadašnjih modernista koji su se odmah konfrontirali grupi okupljenoj oko *Književnih novina*, što je označilo početak posleratne srpske moderne.

1952.

Banjica:

Vojna akademija JNA preseljena je u kasarnu nekadašnjeg XVIII pešadijskog puka Vojske Kraljevine Jugoslavije.

Beograd:

Počinje sa radom eksperimentalni program Televizije Beograd; Na Cvetnom trgu otvorena je prva samoposluga u Srbiji; u Beogradu su boravili pisac Semjuel Beket i glumica Elizabet Tejlor; Izgrađen je Dom štampe na Trgu Republike; Počinje izgradnja aerodomske zgrade u Beogradu; Osnovana je grupa „Mediala”.

1958.

Banjica:

Osnovan je Fudbalski klub „Rad”.

Beograd:

Održan je prvi FEST; U Beogradu je pevala Ella Fitzgerald; Film *W.R. Misterija organizma* nagrađen je na festivalu u Kanu; Miloš Crnjanski je objavio *Roman o Londonu* a Borislav Pekić *Hodočašće Arsenija Njegovana*.

1971.

Banjica:

Na konkursu za arhitekonsko rešenje naselja Banjica pobedilo je rešenje trojica arhitekata: Aleksandra Stjepanovića, Branislava Karadžića i Slobodna Drinjakovića

Jugoslavija na kakvu smo navikli

Razgovor vodila:

Marina Milivojević-Madarev

Značajan deo stanovnika našeg solitera radio je u nekadašnjem SMIP-u (Saveznom ministarstvu inostranih poslova) SFRJ. Njihove česte selidbe obeležile su prvih 15 godina života u zgradi. Hteli

smo da čujemo i njihove priče, međutim, niko nije bio voljan da razgovara sa nama. Tek uz Mecinu pomoć i posredovanje upoznali smo se sa porodicom Arsenović.

Kod porodice Arsenović dovodi me Meca. Prima nas gospođa Vera. Dragan, njen

muž koji je radio u SMIP-u, doći će kasnije. Ona mi može ispričati šta me zanima. Pre početka razgovora gospođa Vera iznosi pred nas ukusne domaće kiflice sa kokosom, prelivene čokoladom, i kafu. Gospođa Vera je potpuno spremna za razgovor i počinje da priča čim sam uključila diktafon, iako je ništa nisam pitala.

Vera: Ja sam radila u školi, predavala sam istoriju, a Dragan u ondašnjem SMIP-u, danas je to samo MIP jer nema više savezne države. U SMIP-u je postojao princip da je polovina nameštenika u zemlji, a polovina je raspoređena po predstavništvima u inostranstvu. Pošto nije bilo stanova za sve, princip je bio da onaj ko ode u inostranstvo ima pravo da zadrži u svom stanu jednu sobu i da u nju prebaci sve svoje stvari. U njegov stan bi se, dok je on obavljao dužnost u inostranstvu, useljavao službenik SMIP-a koji je na službi u zemlji. I mi smo se u početku tako selili. Živeli smo u Cetinjskoj, pa kod Palilulske pijace... Problem je bio u tome što vi morate da se iselite i tražite drugo rešenje kada se ljudi čiji je stan vrate iz inostranstva. Stan nanovo tražite preko ustanove. Stan kod Palilulske pijace je bio lep, ali mali, naročito kada su došla deca, i moj muž je počeo da traži nameštenje u inostranstvu. Kod kolega se raspitivao šta je najbolje za porodicu sa dvoje male dece. Ako odemo u Ameriku, tamo je sve skupo, a ni na kakvu pomoć ne možemo da računamo, tako isto i u Evropi. Zato smo od-

lučili da odemo u Afriku. Morali smo da idemo na preglede zajedno sa decom. Lekar je bio u šoku što sa dvoje sasvim male dece idemo u Afriku i nazvao nas je: „dvoje ludih avanturista”. Mislio je da idemo ili za novcem ili za sopstvenim željama, ne vodeći računa o dvoje male dece.

Meca: Kolika su vam tada bila deca?

Vera: Čerka je imala 4 meseca, a sin 2 godine.

MMM: Iskreno, i deluje kao avantura. A da li je tako i bilo?

Vera: Sećam se da je bio novembar. Ovde mraz i sneg. Krećemo, a rečeno nam je da je tamo proleće. Rečeno nam je: „Ne nosite kapute, kape, samo mantile da se ne smrznete usput”. Putovali smo preko Rima. Prvi put se vozimo avionom 6,5 – 7 sati i stižemo u Najrobi – glavni grad Kenije. Prvi utisak je fantastičan. Sve je obasjano suncem. Najrobi je stotinak kilometara južno od polutara. Na aerodromu uđemo u taksi. Crnac ljubazan, pomaže nam da se smestimo, pomaže mužu oko kofera i kesa. Obrača nam

se na lepom engleskom jeziku. Pita nas: „Odakle ste?”. „Iz Jugoslavije”. „Ah, Jugoslavija, s oprostjenjem, pička materina!”

Svi se smejemo. Anegdota je potpuno raspravila atmosferu. Razgovor teče lako, a i kiflice dobro idu.

Vera: Moj muž je zgranut: „Pa dobro, gde ste to naučili?”. „Ah, ovde ima mnogo Jugoslovena”, reče taksista. I stvarno, u tom trenutku je u Keniji radilo petnaestak Jugoslovenskih firmi: Mostogradnja, Hidrotehnika, Emona iz Ljubljane, Zelengora, sarajevski Put...

Meca pažljivo sluša naš razgovor, no pošto se uverio da je razgovor krenuo u dobrom pravcu, lagano ustaje.

Vera: Idete?

Meca: Rado bih bio sa vama, ali moram da idem. Pripremamo čerki rođendan.

Razgovor se prekida i komšije kratko časkaju dok ga Vera prati do vrata, a zatim se brzo vraća, seda pored mene i nastavlja.

MMM: Koje godine ste došli u Keniju?

Vera: 1977. godine.

MMM: Kako su na vas iz Jugoslavije gledali ljudi iz Kenije?

Vera: Brkali su nas sa Italijanima. Smatrali su da pričamo brzo, kao Italijani, a nismo bili toliko beli kao skandinavci, ali čim bismo rekli Jugoslavija, odmah bi rekli: „Tito – Jugoslavija”. Svi su znali za Tita, čak i polupismen svet.

MMM: A kako su vama izgledali stanovnici Kenije?

Vera: Mi smo imali jednu kućnu pomoćnicu iz Ruande. Oni tako lutaju, slobodno, iz države u državu. Cela istočna Afrika govori Svahili. A crnci i crnkinje mogu biti jako lepi. Naročito su lepe Etiopljanke.

MMM: Nesvrstani su bili u punom zamahu kada ste došli u Keniju. Kenija je bila deo tog pokreta kao i SFRJ. Šta ste znali o Keniji, a šta ste očekivali?

Vera: Znali smo za Džomo Keniata, safari turizam, znali smo da imaju fantastične turističke gradove poput Mombase,

pa nacionalne parkove Masai Mara, Tsavao, Amboseli. Najrobi je blizu polutara, ali na preko 1000 m visine. Ima veoma prijatnu klimu. Znao sam, ja sam očekivala da ću videti slam naselja, a grad je jako urban. U centru su državne institucije, a okolo su prstenovi stambenih blokova koji su zeleni kao naše Dedinje. Sve lepše od lepših četvrti sa predivnim kućama i velikim dvorištima. Stvarno predivno. Kada smo došli u Najrobi, odseli smo u hotelu i tražili smo kuću koja bi nam odgovarala, a da nije preskupa. Iz Kenije su samo desetak godina ranije otišli Englezi i još ih je bilo 60.000 u Najrobiju. Kuće su, dakle, bile engleske i dobre. Velike kuće bile su za nas preskupe.

MMM: Da li vam je služba postavljala nekakve uslove oko stanovanja?

Vera: Morali smo da imamo sobu za nas, sobu za decu, sobu za goste i veliki salon. Sodu za goste smo morali da imamo u slučaju da dođe neka diplomatska posla ili nemam pojma već kojim drugim povodom, kad dođu gosti iz Jugoslavije da ne plaćaju hotel nego da prespavaju jedno veče kod ambasadora, drugo kod

nas... Morate da imate dobar salon jer ste u obavezi da priređujete večere, ručkove, čajanke za žene...

MMM: Šta znači dobar salon?

Vera: Znači veliki, u koji može da stane bar dvadesetak fotelja i lepših stolica. Nameštaj smo doneli odavde. Kupili smo u Slovenijalesu. Slovenci su za mene i dan-danas ostali broj jedan. Kuća je osim salona morala imati i trpezariju, jer morate da imate sto za 12 osoba. Tu sam morala da imam pomoć. Imali smo sobara Džona koji je bio i baštovan. Jako je važno imati baštovana, jer tamo i male kuće imaju velike bašte. Pošto je to ekvator, svake noći pada kiša. Zanimljivo je da kiša nikada ne pada danju, samo noću. Danju se razvedri i bude lepo. Cele godine temperatura je između 12 i 28 stepeni. Pošto je vlažno i toplo, trava i vegetacija mnogo brzo rastu i ako ne šišate, eto zmija i raznih životinja. Zato smo morali imati i psa i mačku. U kućnim poslovima mi je pomagala jedna žena koja je prala veš. Niko tamo nije imao mašinu za pranje veša, čak ni Engleskinje, uopšte ne znam zašto. Ta žena

je istovremeno morala i da čuva decu kada smo mi uveče imali obavezu da prisustvujemo prijemima, večerama...

MMM: To je bila vaša obaveza?

Vera: Apsolutno obaveza! Morala sam zato da naučim jezik – engleski. Neprijatno je ako ne znate jezik. U obavezi ste da idete sa mužem. On razgovara sa muškarcima, a vi, ako ne znate jezik, stojite pored njega kao kip. Družila sam se sa ženama da bih naučila engleski. Družilo se nas devet koje smo imale decu sličnog uzrasta: jedna Slovenka, supruga Draganovog kolege, jedna Poljakinja, dve Engleskinje, jedna Amerikanka, dve Japanke, jedna žena iz Australije i ja. Jedna drugoj smo čuvale decu. Dva-tri puta nedeljno smo odlazile u te njihove engleske klubove koje su polako preuzimali crnci. Tu se mogao popiti dobar čaj, kafa, a postojali su za decu i bazenčić sa ribicama, bazen za plivanje, teniski teren... Za vikend smo odlazili u nacionalni park ili na jezero Naj-vaša oko koga su bili divni hoteli, restorani sa indijskom, kineskom i drugim raznoraznim kuhinjama. Ništa od toga nije bilo previše skupo. Muževljeva plata u Keniji

bila je jedva malo viša nego naše dve plate u Beogradu, ali pošto je to ipak bila zemlja trećeg sveta, nije bilo ništa skupo. Mi smo mogli lepo da živimo i ništa više.

MMM: Vaš život u Keniji je idiličan. Kenija je stabilna zemlja?

Vera: U drugoj godini našeg službovanja umro je Džomo Kenijata i tada sam prvi put osetila strah. Znače kako, kad umre jedna tako jaka ličnost – Kenijata – znači 'otac naroda' – bez obzira što su oni u tom trenutku bili najperspektivnija Afrička zemlja, nikad ne znate... Njihova nacija se sastoji od deset-dvanaest plemena. Najvažniji su bili Kikuju i Luo i među njima je uvek bio sukob – ko će dati predsednika, a ko premijera. Dakle umire Džomo Kenijata. On je i Tita primao. U ambasadi je visila slika – Džomo i Tito...

MMM: A kad je umro Tito? Da li vas je onda bilo strah?

Vera: Kada je umro Tito, pa posle godinu dana, ja sam u jednom engleskom magazinu sasvim slučajno pročitala članak Kolakovskog, ili nekog drugog poljskog filozofa disidenta, o tome kako je Jugo-

slavija gotova, a to je potkrepio mišljenjem diplomata Engleske, Amerike, potpuno posle demonstracija na Kosovu.

MMM: I šta ste na to rekli?

Vera: Ništa. Nama ni na kraj pameti. Šta se dešavalo ovde saznali smo tek od nekih diplomata koji su bili u Jugoslaviji, pa dobili premeštaj u Keniju. Možda su moj muž i njegove kolege znali više, ali mi, supruge diplomata, nismo se mešale u politiku. Niti smo mi to htele, niti je to bilo u našem protokolu. Naš zadatak je bio da idemo na prijeme, da se družimo sa drugim ženama diplomata i da širimo kulturu. Razgovarale smo o kulturi i vaspitavanju dece. Veoma mnogo smo se bavile kulinarstvom. Reprezentovale smo našu kuhinju. Kada sam ja pravila okupljanja žena prepodne, služio se čaj i neki kolači ili slano pecivo i onda smo pričale o tome kakav je obrazovni sistem u našoj zemlji, kakvi se filmovi gledaju, kakva su pozorišta, škole...

MMM: Kada je reč o standardu, da li se tu uočavala razlika između diplomata iz raznih zemalja?

Vera: Što se tiče istočne Evrope, svi su nas zvali istočnoevropski Amerikanci. Časna reč! Već kad je Tito umro, bila je druga priča. Englezi su se bili zabrinuli. Osećala se razlika između diplomata iz bogate zemlje i nas. Diplomata bogate zemlje putuje kao turista. On uzme kofer i dođe na odredište, a tamo ga čeka sve. I oni na svake dve godine menjaju zemlju. Mi smo morali da uzimamo prazne, jeftinije kuće, da dovlačimo nameštaj, za nas je bila komplikacija da se selimo. Mi smo dobijali premeštaj na četiri godine. Jedino što mi je u Keniji smetalo je što smo na odmor kući, u Jugoslaviju, uspeli da dođemo samo jednom u četiri godine. Bilo je preskupo. U međuvremenu su umrli moja baka, koju sam mnogo volela, i Draganov otac, a mi nismo mogli da odemo na sahrane.

MMM: A kad bude večera ili neki ručak, šta ste onda spremali?

Vera: Nacionalna jela, koliko je to bilo moguće. Recimo, sarma je naše nacionalno jelo, ali tamo nema kiselog kupusa i onda ja uzmem pa poparim svež kupus toplom vodom, dodam malo slane vode

i kiseline i to stoji dve nedelje i eto, to je, kao, kiseli kupus. Tako smo pravili i beli sir. Tamo nema belog sira. Ima čedar, to je engleski kačkavalj, a beli sir smo spremale tako što kupimo mleko, pa na dva litra vrelog mleka naspemo dve kašičice soka od limuna i to malo stoji, pa se stavi u gazu i ocedi surutka. Od tog belog sira smo pravile gibanice. Zamolimo naše zemljake da nam iz Jugoslavije donesu po deset kilograma kora. Ponekad smo kupovali prase. Jedan Slovenac, Jože, znao je da ispeče prase. Pravili smo sve naše kolače... Najčešće se spremao švedski sto, jer onda možete više ljudi da primite i ne morate imati toliko posluge da vam pomaže. U krajnjem slučaju, i posluaga zauzima prostor. A kad imate mnogo gostiju, morate da pozovete i profesionalnog kuvara koji će sve to da vam aranžira. Najteže je aranžirati. Uglavnom su to bili kuvari koji su išli od jedne porodice do druge. Meni je kuvara pozajmljivala moja prijateljica Rita, žena engleskog diplomate.

Čuje se zvono. U stan ulazi Dragan, čovek koji je u stvari radio u jugoslovenskoj

diplomaciji. Kratko i ljubazno se pozdravi, predstavi se a i ja se predstavim. On sa unukom ode u drugu sobu.

MMM: Dragan neće sesti sa nama?

Vera: Ne.

Njih dvojica se igraju na računaru. Nastavljam razgovor sa Verom, a pogledom pratim dedu i unuka, sve se nešto nadajući da će nam se Dragan ipak priključiti. Dragan ne odvaja pogled od računara. Ja jedem kiflice, pijuckam kafu i pričam sa Verom.

MMM: Kakva je bila situacija kada ste se posle četiri godine vratili u zemlju?

Vera: Stanje u zemlji je bilo lošije nego kada smo pošli na put. Ovde smo proveli četiri godine, a onda smo otišli u Pakistan. Uh da, tada su bile i *Žuta greda* i *Osma sednica*. Sve smo saznavali preko jednog malenog radija, list *Politiku* dobijala sam posle sedam dana... To se, naravno sve odnosi na mene, a muž je sigurno znao odmah.

MMM: Ali niste o tome pričali?

Vera: Žene ne pričaju o politici, nego o deci.

MMM: I kulturi.

Vera: Tako je.

MMM: I kada ste se vratili ovde?

Vera: Kada smo otišli odavde, mi smo već živeli u ovom stanu i sve svoje stvari smo prebacili u jednu sobu. U septembru 1986. godine ovde se doseljava čovek koji je radio kao vozač u SMIP-u. On je vodio čudan, moglo bi se reći razuzdan život. Kada je izašao iz stana i otišao da bude ambasadorov vozač u Brazilu, stan je bio devastiran. Muž nije hteo da ga goni, nego smo mi sami od para koje smo uštedeli u Pakistanu renovirali stan.

MMM: I kako sada izgleda život na Banjici 1990. godine?

Vera: Jedina povoljnost bila je to što smo dobili pijac. Sve ostalo je bilo mnogo, mnogo gore. Svuda se uvukla neka strepnja, neka briga. Deca su u Pakistanu išla u američku školu. Odlično su savladala jezik, ali njihove škole su bile lake. Akcentat je bio na sportu, baletu, sviranju fla-

ute, pevanju u horu... Ovde ništa od toga ćerka nije mogla da nastavi, a morala je strašno mnogo da uči.

Dečak ciči igrajući se sa dedom. Vera ga brudno prati.

MMM: Da li su se tada završila vaša putovanja?

Vera: Ne. Godine 1992. otišli smo za Norvešku. Bili smo mnogo srećni zbog toga, ali smo bili veoma izolovani i bilo je jako teško. Moj muž je tamo bio otpravnik poslova. Imali smo i prijatelje među novinarima koji su simpatizali Srbe kao narod, ali Srbi su bili dežurni krivci. Rat je uveliko trajao. Čuješ se sa svojim telefonom, ali ne smeš mnogo da pričaš, a isto je bilo i sa pismima. Na televiziji se puno govori o ratu, ali vi prosto ne možete da verujete.

Vera u pola razgovora ustaje i odlazi do dečaka. Pitam je da li hoće da prekine-mo. Ona odbija. Donosi unuku vode.

Vera: Gore se priča nego što jeste, stalno ste u nedoumici. Mnogo je bilo izbeglica, to su mahom bili ljudi koji su bili u mešo-

vitim brakovima i koji nijednoj strani nisu pripadali. Upoznali smo jednog profesora matematike koji je radio sa našom decom. On je iz Dervente. Njegova žena je Hrvatica. Rekao nam je: „Ja sam morao da bežim, jer mi niko ne veruje. Ja sam nepouzdana ličnost. Oženjen sam Hrvaticom”. U Norveškoj je prvo radio kao bačvar. Pravio je bačve dok nije naučio jezik. U Norveškoj imaju potrebe za kadrovima i rado daju posao, ali uslov je da znaš jezik. Čim je naučio jezik, dobio je bez problema posao u njihovoj školi, kao i njegova žena. Ona je predavala srpskohrvatski jezik i tamo je dobila posao da radi sa decom koja su poreklom Srbi, Hrvati, Muslimani, a koja su sa našeg govornog područja. Deca su imala obavezu da pohađaju našu školu 5-6 časova nedeljno. To je plaćala norveška Vlada. Smatrali su da je fer da svako ima mogućnost da nauči svoj jezik na jednom višem nivou nego što bi to bilo u kući i da zna svoju istoriju i geografiju. Tamo smo bili do 1994. godine.

MMM: Vas je onaj najgori period, period hiperinflacije, ipak mimoišao, zar ne?

Vera: Da, ali dodete na leto pa vidite kako je. Sve je išlo nagore. Svaki put kad dodete sve je veće siromaštvo, veći pesimizam, nezadovoljstvo. Onda vidite te ljude koji su izašli na ulice i prodaju svašta. To je bilo nezamislivo u Jugoslaviji na koju smo mi navikli, u kojoj smo odrasli.

Unuk sada dolazi i mazno seda kod bake u krilo. Dragan ne dolazi za njim, već ostaje za računarom.

Vera (više za sebe): On je gladan.

MMM: Hoćete da prekinemo?

Vera: Ne, završimo.

MMM: Da li ste se aklimatizovali na život na Banjici kada ste se konačno vratili 1994. godine?

Vera: Mi koji smo navikli da se selimo i menjamo mesta življenja, navikli smo brzo da se prilagodimo. Veći je problem da se iz boljeg naviknete na lošiji život, ali s druge strane ovo je vaša zemlja i čovek se ne pita. Nikada nismo pomislili da negde ostanemo. Prihvatiš datosti. Deca upisuju škole, fakultete, muž nastavlja posao i to je to.

MMM: Kako teče vaš život od 1994. godine?

Vera: Imam utisak da Banjica tiho propada. Imam utisak da su uslovi sve gori, da je pijaca koliko dobra, toliko i loša. Ovde vikendom ni kao pešak ne možete da prođete od ljudi koji prodaju na crno, a onda prljaju, bacaju papir na sve strane. Imam utisak da se svaki dan doseljavaju sve novi i novi ljudi koji rade na crno. Ne biraju sredstva. Oni se i biju. Nekađ ne smete sa detetom da prođete koliko ima ružnih reči, psovki, agresivnog ponašanja. To znate i sami.

MMM: Banjica je kreirana sredinom sedamdesetih kao reprezentativno naselje potpuno u duhu tada najmodernijih ideja o izgradnji stambenih naselja. Kada se, po vama, desio taj slom?

Vera: Na početku su liftovi bili dobri. Sve je bilo baš onako elitno. Ali posle 1990. godine sve postaje gore i gore. Ništa se ne održava. Već u tom periodu liftovi nam ne rade, pokvareni su po dva-tri meseca. Niko iz Stambenog ne vodi računa o zgradi, bez obzira što smo tada

bili pod okriljem ovog preduzeća i što je ono bilo dužno to da čini. Recimo da je od 1991. godine prestalo da bude elitno naselje. Sada je to naselje koje je poprilično zapušteno i nema veliku perspektivu.

Sada je već krajnje vreme da mališa ruča. Dve žene završavaju razgovor o kuhinji, deci i diplomatiji. Gospođa Vera hita da se posveti završavanju ručka za svog unuka. Ja se pakujem. Dragan primećuje da odlazim i ustaje od kompjutera.

Dragan: Doviđenja.

MMM: Doviđenja.

I to je bilo sve što smo rekli jedno drugom. Rukovali smo se, ljubazno osmehnuli i ja sam izašla iz njihovog stana.

Vera me kroz hodnik prati do lifta. Iako smo rekly da je kraj razgovora ipak ga nastavljamo i ja nastavljam da snimam.

MMM: Zašto Banjica nema perspektivu?

Vera: Država i grad nemaju mnogo mogućnosti da pomognu ljudima. Ljudi su siromašni, zgrada je sve starija i sve više

u nju treba da se ulaže, a to nema ko da uradi. Teško prikupljamo sredstva za popravku liftova. Ako bude trebalo da se popravlja krov, biće isto tako teško. Ako pukne neka velika cev, to je strašan problem, tako da postaje stvarno nemoguće.

Vera poziva lift.

MMM: Da li bi građani u samoj zgradi mogli da se udruže i da pokušaju da zajedničkim snagama rešavaju zajedničke probleme?

Vera: Vidite, u zgradi su ostali uglavnom penzioneri i njihova deca, ukoliko nemaju stanove. Oni vrlo malo mogu da odvoje za temeljnije popravke u zgradi. Znači nema sredstava, pri tom je za svaku popravku potrebno sve više. Nadam se da zgrada neće tako brzo propasti (*osmeh*). Čula sam da bi u zgradi kao što je Zapadna kapija svaki stan morao da uloži od 3,5 do 5 hiljada evra da bi zgrada energetski odgovarala evropskim standardima. Argument čoveka koji je o tome govorio, više se ne sećam da li je bio iz Stambenog, bio je: „Pa znate šta, svi odvoje po 3,5 hiljade evra za stari

auto pa što ne bi za uređenje zgrade?“. Nije tačno da svi kupuju automobile! Samo po neko. A kako će ljudi koji jedva sastavljaju kraj s krajem da odvoje 3,5 do 5 hiljada evra? I to čitava zgrada, svi u isto vreme! To je nemoguće. Nemoguća misija. Tako da očekivati da se to odradi u vreme ovakve krize je iluzija. Eh da, još nešto vam nisam rekla. Moj sin vam je u telefonskom razgovoru sigurno rekao da se zovem Verica, ali da ja insistiram da se me zovu Vera.

MMM: Zašto, u čemu je problem?

Vera: Ja sam dete koje je rođeno ubrzo po oslobođenju, kada su došli komunisti. Moj kum je hteo da se zovem Vera. Međutim, matičar, ili priučen, ili pijan, ili mu je ime delovalo sumnjivo, tek umesto Vera upiše u matične knjige Verica. Kad su roditelji dobili krštenicu, odu da se žale. Na to će matičar: „Ja matične knjige ne smem da menjam. Ona se zove pred zakonom Verica, a vi je zovite kako hoćete“. Toliko puta sam to komunističko Verica htela u dokumentima da prepravim u Vera, ali to je takva komplikacija. I tako ja ostah Verica, a ustvari sam Vera.

Lift dolazi. Vera otvara vrata lifta i pritiska dugme za prizemlje da bi bila sigurna da će uspešno stići do dole. Kratko se pozdravljamo. Zahvaljujem joj se na divnim kolačima i lepom razgovoru. Ona se osmehne. Vrata lifta se zatvaraju. Lift kreće ka prizemlju. ■

SFRJ:

Epidemija velikih boginja; Pušten je u rad Đerđap 1; Zabranjen je časopis *Praxis*; Aleksandar Tišma objavio je *Knjigu o blamu*; Danilo Kiš *Peščanik* a Dobrica Ćosić *Vreme smrti*.

Beograd:

Podignuta je Palata „Beograd” – *Beogradanka* i *Palata sportova* „Pionir”; Nastupaju džez majstori Rej Čarls i Dizi Gillespi, kao i dirigent Herbert fon Karajan.

1972.

Banjica:

Počela je izgradnja naselja Banjica.

Beograd:

Otvoreni su Sportski centar „25 maj” i nova zgrada Narodne biblioteke Srbije; Održano je Prvo svetsko prvenstvo u plivanju, vaterpolu i skokovima u vodu; Izgrađena je Palata pravde; Dušan Kovačević objavio je *Maratonci trče počasni krug*; Momo Kapor *Beleške jedne Ane* a Miroslav Antić *Garavi sokak*.

1973.

Banjica:

Otvoren je Sportski centar „Banjica”.

SFRJ:

Uvedeno je usmereno obrazovanje; Košarkaška reprezentacija Jugoslavije osvojila je prvo mesto na Evropskom prvenstvu u Liježu; Borislav Pekić objavio je *Kako upokojiti vampira*.

Beograd:

Održana je Konferencija o evropskoj bezbednosti i saradnji; Otvoren je Kongresni centar „Sava”; Grupa *Bijelo dugme* održala je koncert kod Hajdučke česme.

1977.

Banjica:

Održana je prva zvanična utakmica na Stadionu FK „Rad”.

SFRJ:

Po broju studenata na 10.000 stanovnika, Srbija i Kosovo su u svetskom vrhu; Dolazi do pojačanja kulturnih veza i ukupne razmene Albanije sa SAP Kosovom; Danilo Kiš objavio je *Čas anatomije*, Borislav Pekić *Zlatno runo* a Mirko Kovač *Vrata od utrobe*.

1978.

Banjica:

20. septembra useljavaju se prvi stanari u u soliter Crnotravska 11a.

SFRJ:

Masovne demonstracije na Kosovu; Godišnja inflacija od 39,4%; Početak Jugoslovenskog *novog talasa*. U Beogradu je objavljen muzički album *Paket aranžman*. U Zagrebu prve albume objavljuju: *Prijavo kazalište*, *Haustor*, *Azra*; Emir Kusturica je debitovao filmom *Sećaš li se Doli Bel*; Gojko Đogo objavio je zbirku pesama *Vunena vremena*.

1981.

Banjica:

Izgrađeni su Vojnomedicinska akademija i OŠ „Bora Stanković”.

SFRJ:

Održana je Osmo sednica CK SK Srbije posle koje Slobodan Milošević preuzima apsolutno vodstvo; Afera „Agrokomerc”.

Beograd:

Knez Mihajlova ulica je rekonstrukcijom dobila današnji izgled; Borislav Pekić objavio je *Godine koje su pojeli skakavci*.

1987.

Banjica:

Reditelj Timoti Džon Bajford pokrenuo je inicijativu da Banjička šuma dobije status zaštićenog prirodnog dobra; Osnovan je *United Force* – navijači FK „Rada”.

SRJ:

SAD je priznao Hrvatsku, Sloveniju i BiH, a Srbija i Crna Gora formirale su SRJ; Srbiji i Crnoj Gori uveden je trgovinski embargo; Hiljade izbeglica sa ratom zahvaćenih područja doseljavaju se u Srbiju i Crnu Goru; U Beogradu su održani višenedeljni građanski protesti protiv Slobodana Miloševića; Objavljeno je delo *Sentimentalna povest britanskog carstva* Borislava Pekića; Srđan Dragojević snimio je prvi deo filma *Mi nismo anđeli*. Aca Popović objavio je dramu *Tamna je noć*; Grupa Film u Zagrebu je objavila album *Hrana za golubove* na kom se našla i pesma *E, moj druže beogradski*.

1992.

Banjica:

Odstupanjem od originalnog arhitektonskog i urbanističkog rešenja, podignut je Tržni centar „Banjica”.

Banjica iz ugla potrošačke korpe

Razgovor vodila:

Marina Milivojević-Madžarev

Mala radnja iza zgrade. Razgovaram sa vlasnikom radnje koji ne želi da se spominje njegovo ime, te ćemo ga zato zvati Bakalin.

Bakalin: Ja ne bih da pričam.

MMM: Zašto?

B: Zato što nemam ništa lepo da kažem.

MMM: Ali ja mislim da kroz priču o vašoj radnji možemo da ispričamo lepu priču o ljudima koji žive pored Vas, o vašoj zgradi. Vi ovde i živite i radite.

Bakalin ćuti i time nevoljno pristaje na razgovor.

MMM: Kada ste se doselili ovde?

B: 1978. godine. Bio sam prva godina

srednje škole.

MMM: Koliko ste imali godina kada ste otvorili radnju?

B: (kroz smeh) Pa koliko sam imao godina, ja sam rođen 1963. godine, a radnju sam otvorio 1991. godine.

MMM: Tada su ljudi uglavnom gledali da se zaposle u državnoj firmi. Kako ste Vi došli na ideju da otvarate svoju radnju umesto da se zaposlite?

B: Pa radio sam ja u dve firme pre... Ja sam hteo da radim privatne poslove i to je bilo pravo vreme, samo da nije bilo rata. Tada je bilo idealno.

MMM: Tada su privatne radnje bile retkost na Banjici.

B: Bili smo prvi, to jest bila je još jedna mala radnja, ali su je ubrzo zatvorili i mi smo ostali jedini između pet solitera. Tada su radnje obično radile do 20, a mi smo radili do 21 čas. Bio je širok asortiman robe. Za sve kupce u kraju bio je to pun pogodak.

MMM: Jesu li često dolazile komšije da pazare kod vas?

B: U to vreme, da. Bilo je svega. Imali smo suhomesnato, frižider... bio je dobar asortiman. Bilo je voća i povrća. Ovdje još nije bilo pijace. Otvorena je tek posle nekoliko godina. U prvo vreme smo odlično poslovali, ali to je kratko trajalo, jer je već počeo onaj rat 1991. godine, tako da smo šest meseci dobro radili, a onda je krenula inflacija i tako...

MMM: Kako se to odrazilo na radnju?

B: Asortiman se smanjivao. Pogotovo je bio problem sa robom iz drugih republika, jer smo u početku imali i tu robu. Nismo više mogli cenama da pratimo inflaciju, tako da smo zatvorili posle godinu i po dana.

MMM: I kad ste ponovo otvorili?

B: Godine 1994. kad je Avram napravio jedan dinar – jedna marka. Tad smo se vratili u radnju, ali sa jako malim asortimanom. Samo sa pićem, zato što piće ima dugi rok trajanja.

MMM: Znači, promenjena je namena radnje.

B: Jeste, postali smo diskont pića i to smo bili jedno godinu – godinu i po dana, pa smo posle polako počeli da uvodimo i druge artikule. U prvo vreme, te 1994. godine, nije bilo robe. Rafovi su bili poluprazni. Polako smo dodavali grickalice, čokolade, širio se asortiman.

MMM: Tada se prodavalo vino na točenje?

B: Mi nismo imali vino na točenje, ali smo prodavali sokove od malih, privatnih sokadžija. Koka-kola se nije ni pila

zbog cene. Uglavnom su se kupovala ta najjeftinija pića.

Ulazi jedan kupac u radnju. Muva se po radnji. Ništa ne kupuje. Bakalin zastajkuje u razgovoru. Kupac, koji to nije, izlazi.

MMM: Šta se tada najviše pilo?

B: Najviše se pio alkohol, recimo vino, votka, pivo i sokovi od sokadžija. Vinjak je bio tražena roba, a bio je redak na tržištu. Sve što se proizvede... jako se teško dolazilo do robe, ali čim dođe u radnju, to ide odmah.

MMM: A najviše vinjak?

B: Vinjak najviše.

MMM: A posle vinjaka?

B: Votka, vina, pivo... piva je bilo, ali ovih drugi stvari jako retko... i naravno sokovi od sokadžija. Svi su kupovali, bez obzira ko su i šta su. (*smeh*)

MMM: Kako se širio asortiman robe od 1994. godine? Rekli ste da ste prvo uveli grickalice.

B: Uveli smo hleb. Na početku nismo ni hleb držali, pa onda mleko i mlečne proizvode, pa nešto malo suhomesnatog i tako, došli smo do ove radnje.

MMM: Hajdemo redom. Asortiman se polako širi 94, 95, 96, 97...

B: Svake godine smo napredovali polako, išlo se uzlaznom linijom.

MMM: Koja je sledeća prekretnica?

B: Posle bombardovanja na primer. Došla je velika ponuda robe sa svih strana. Do tada se najviše računalo na domaću robu, a posle 2001. godine dolazi do poplave strane robe.

MMM: I šta je sad tu novo?

B: Dolazi do povećanja standarda. Kupovna moć je bila mnogo bolja. Kupovalo se sve.

Dolazi žena.

Kupac br. 1: Da li imaš ono moje pivo od 0.3?

B: Sad ću da vidim. Tamo nema?

Bakalin donosi pivo. Kuca na kasi. U pozadini se čuje klasična muzika.

MMM: Kada se otvorila pijaca?

B: Pijaca je bila mala, devedesetih, a posle se 1995. godine proširila ovako u ovom obliku. Pijaca i jeste i nije konkurencija. Šta ja znam. Kod nas kupuju ljudi iz zgrade, uglavnom. Njima je to najbliže, najzgodnije, za ova dva solitera. Mi smo u jednom momentu bili jedini koji su radili tu u soliterima, tako da nas ni pijaca nije ugrožavala. Sad je već drugačije. Svaka zgrada ima svoju prodavnicu.

Dolazi Kupac br. 2 – devojčica. Kupuje jedan proizvod – slatkiš. Bakalin naplaćuje.

MMM: Dokle ste vi bili jedina radnja?

B: Pa do 2000. godine.

MMM: Do momenta kad se pojavljuje uvozna roba?

B: Počinje da se pojavljuje svakojaka roba. Mi smo bili oskudni sa domaćom robom. Slaba je bila proizvodnja. Tad su se pojavili Marbo čipsevi. To je išlo kao

ludo. I uopšte, do tada su bili prazni raftovi. Sećate se i sami.

Dolazi Kupac br. 3. – muškarac.

Kupac br. 3: Kratki Bond.

Klasična muzika prestaje. Čuju se vesti sa radija: „... koji je usmrtio 13 osoba se nalazi u teškom stanju. Ostale vesti: Ivica Dačić je u Rusiji. Pored toga što je sa ruskim premijerom Medvedevim potpisao sporazum o kreditu Srbiji, od Rusije je zatražio da se pregovori o Kosovu nastave u okviru Ujedinjenih nacija”. Zvuk kase nadjačava vesti. Bakalin kuca račun. Nastavlja se razgovor.

MMM: Kad se najviše kupovalo?

B: Pa možda od 2003. do 2008. godine. Posle 2008. godine dolazi do pada...

Dolazi Kupac br. 4 – žena u srednjim godinama.

Kupac br. 4: Kaži mi pošto ti je omekšivač?

B: Evo... (pokazuje na raf).

Kupac br. 4: Imaš onaj od dva litra? Nemaš?

B: Nemam. Čao.

Kupac br. 4 se okreće i odlazi bez pozdrava.

B (nastavlja): ... ljudi su bili gladni robe, tako da su se, kad se roba pojavila, kad je skočio standard, oduševljavali svakim novim proizvodom koji se pojavio na tržištu i želeli su da ga kupe. Kako je rastao standard, tako su i kupovali. To je bilo primetno.

Na radiju ponovo kreće klasična muzika – sada živahni koncert za simfonijski orkestar.

MMM: A šta se događa 2008. godine?

B: Od 2008. godine robe ima, ali para nema. To se oseća.

MMM: Da li su vas ugrožavali hipermarketi?

B: Ma, ne, u toj meri, ne.

Ulazi 5. Kupac – žena sa devojčicom.

Kupac br. 5: Dobar dan. Nes, tri u jedan, samo ovaj?

B: Evo, iza leđa.

Devojčica: Iza leđa ti je, bre! Da si smotana, smotana si.

Kupac br. 5: Pa kad ne vidim, ne vidim...

Devojčica: Smotana si mama...

Kupac br. 5: Koliko je?

Devojčica se igra sa slatkišima na kasi. Mama ih ne kupuje. Bakalin naplaćuje. Devojčica zgrabi kečicu „tri u jedan” i ode napolje.

Kupac br. 5: Ona je uzela? Uzela je?

B: Da.

Kupac br. 5: Uzela (*odlazi bez pozdrava*).

B: Prijatno.

Kupac br. 5 izlazi napolje.

MMM: Da li je asortiman robe od 2008. godine ostao isti?

B: Ma nije! Smanjio sam asortiman bar za hiljadu artikala.

MMM: Za hiljadu artikala, ovako mala radnja?!

B: Pa ima proizvoda koje proizvodi više proizvođača. Ja sam zadržao možda samo od jednog. Više ne dupliram, nekoj robi se smanjila tražnja... Neverovatno je koliko su se smanjila alkoholna pića. Ljudi kao da ih nikad nisu pili. Kao da sam preselio radnju u neki drugi kraj. Kao da su se navike totalno promenile. Neki drugi ljudi.

MMM: A kakve su sad navike? Šta se sada kupuje?

B: U ovoj zgradi su sad ostala stara domaćinstva, znači, po jedan-dvoje od sedamdeset pa na gore. Dece nema. U zgradi možda ima deset učenika i to ce-log školskog uzrasta, od prvog osnovne do četvrtog srednje. Uglavnom su sta-

ri. Njima ništa i ne treba. Nema nekog slavlja, druženja. Ranije, kad bi bila neka utakmica, iznesu pola radnje. A sada toga više nema. Nema te euforije. Nema ko. To je isto kao u nekom selu. Kad se ise le mladi i ostanu samo babe i dede, svaka treća kuća, onaj tamo sa prodavnicom i ne može da opstane. Slično je i ovde. Samo što je ovo Beograd, pa se kao malo pravi gužva, inače nema...

Ullazi Kupac br. 6 u radnju. On je star, loše obučen i ima svežu povredu na glavi.

Kupac br. 6: Daj mi dva mala vinjaka.

Bakalin mu daje dva mala vinjaka.

B: 198.

Bakalin naplaćuje. Tišinu remeti zvuk kase i živahna klasična muzika sa radija.

B: Tako da, kad je leto, idu pića, pivo i sokovi... Sad koka-kola prednjači. One sokadžijske sokove i ne držimo više. Ne znam ni da li postoje.

MMM: Ali, za ovo vreme što smo stajali ovde, rekla bih ipak da ima dosta kupaca.

B: Pa da, ali to su sve sitne kupovine. Jedan, dva proizvoda....

MMM: Da li su ovde ljudi pravili veće kupovine?

B: Jesu, kad smo se popunili sa asortimanom, ubacili više dobavljača jedne vrste proizvoda, tamo od 2001–2002. pa do... Neko dođe i baš pazari sve. Sad uglavnom samo ono što ponestane. Ni jedna mala radnja više nije komplet snabdevena. Samo za dopunu.

Ullazi Kupac br. 7. Sam se poslužuje.

Kupac br. 7 : Tamo leži neki čovek. Treba zvati hitnu.

B: Eto vidiš. To ti je ovde svaki dan.

Kupac i Bakalin zovu hitnu. Ja izlazim napolje. Nekoliko metara od prodavnice, na ulici, leži Kupac br. 6 koji je kupio vinjak. Ja stojim, ne znam šta da radim,

kako da pomognem, vidim one dve flašice. Kupac br. 7 mu prilazi i zagleda ranu. Povređen čovek mumla nešto.

Kupac br. 7: Ne treba ga dirati. Može mu biti gore ako ga pomeraš, jer je povređen.

Kupac br. 7 odlazi svojim poslom. Niko ne prilazi povređenom. Bakalin ne izazi iz radnje. Ja se vraćam u radnju. Muzika.

B: Tako ti je ovde svaki dan. Gde smo stali?
MMM: Pa hoćete da kažete da je sada teže nego 95, 96...

B: Teže je. Tada je bilo jeftino, bilo je oskudno, ali je išlo uzlaznom linijom. Bilo je neke nade, a sada, što se tiče ovog posla, gašenje. Čak i da se promeni struktura stanovnika zgrade. Tu bi morale da dođu porodice. Bez dece, bez porodica, ne vredi. Većinom ti stari i ne dolaze. Donose im gerontodomačice.

MMM: Šta će se desiti sa zgradom kad odu, umru ti stari, za možda deset godina.

Ullazi Kupac br. 8.

B: Deset?! Ma kakvi, pet! Većina ih ima preko sedamdeset godina. Biće problem prodati stan. Majka mu je umrla i on, šta... prodaje stan, a nema ko da ga kupi...

Kupac br. 8: Samo cigarete. Hvala.

Kupac br. 8 odlazi. Radnja je ponovo prazna.

MMM: Kako ide prodaja cigareta od 1991. godine do danas?

B: Pre su bile švercovane, sad je to legalno, ali slabo... kupuju se ove domaće, niške cigarete.

MMM: A da li se smanjila prodaja cigareta od 2008.?

B: To je isto. (*zastane*) Ma nema, sve se smanjilo. Za šta god se uhvatiš. Nemam čime da se pohvalim. Ja još uvek imam tu neki asortiman, ali inače... nema. Hoćeš ti nešto?

MMM: Ne mogu, hvala.

B: Hoćeš čokoladicu?

MMM: Neću ništa, hvala.

B: Ma uzmi nešto, ej!

Uskoro zaista stiže hitna. Ja izlazim i posmatram sa strane.

Lekarka: Kako se zoveš?

Bolničar besno odguruje nogom dve flašice vinjaka.

Bolničar: Opet pijan! Jao bre... pa što ne ideš kući da piješ...

Lekarka (*Kupcu br. 6*): Kako se zoveš?

Kupac br. 6 nemoćno govori. Bolničar besno izvlači nosila.

Bolničar: Što ne ideš kući da piješ, nego nas sve teraš, maltretiraš, vidi kakav je asfalt, kršimo se... sad pred kraj radnog vremena...

Lekarka: Stvarno...

Bolničar i lekarka konačno primećuju da ja stojim i zurim u njih.

Bolničar: Ma znamo ga! Jutros smo ga skupljali u Takovskoj, pao isto ovako, pijan... Što ne piješ kod kuće nego mi tu padaš... (*kolegi Bolničaru*) Ajde diži!

Kupca br. 6 utovaruju u vozilo. U međuvremenu se skupila manja grupa dece i jedna baka sa dečjim kolicima. Hitna pomoć odlazi. Ljudi se razilaze. Vraćam se u radnju.

MMM: Pa... mislim da smo završili za danas.

B: A za koga vi to radite?

MMM: Pa za vas, za zgradu. Da se ljudi zbliže, razumeju...

B: A ko to plaća?

MMM: Evo ovako...

I tu ja počnem da pričam o projektu, ali prvo isključim diktafon jer to nije za snimanje. ■

SRJ:

Iz Hrvatske je u operaciji „Bljesak” proterano 220.000 ljudi u SRJ; U Srbiji se nalazi ukupno 619.000 raseljenih lica; Potpisan je Dejtonski sporazum o okončanju rata u Bosni; Film Emira Kusturice *Podzemlje* nagrađen je Zlatnom palmom na festivalu u Kanu; U JDP-u je izvedena predstava *Bure baruta* Dejana Dukovskog.

1995.

Banjica:

Naselje ima pijac.

1998.

SRJ:

Likvidacija Dafiment banke A.D.; Eskalacija sukoba na Kosovu; Košarkaška reprezentacija SRJ postala je svetski prvak na prvenstvu u Atini; U bioskopima se prikazuju filmovi *Rane* Srđana Dragojevića, *Crna mačka beli mačor* Emira Kusturice, *Bure baruta* Gorana Markovića.

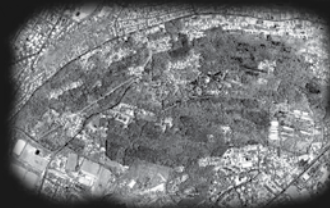
Banjica:

Pijaca dobija sadašnji izgled.

SRJ:

24. septembra održani su izbori za predsednika i parlament SRJ, skupštinu Vojvodine, gradske i opštinske vlasti u Republici Srbiji na kojima je izborna lista DOS-a sa kandidatom Vojislavom Koštunicom odnela pobjedu nad listom SPS-a i Slobodanom Miloševićem; Zoran Čirić objavio je *Hobo*, Biljana Srbljanović *Pad*; Reprezentacija SRJ postala je olimpijski prvak u odbojki.

2000.

Banjica:

Generalni plan grada Beograda tretira Banjičku šumu kao zaštićeno prirodno dobro i ona je kao takva evidentirana na Karti trajnih dobara Beograda.

Srbija:

Narodna skupština Republike Srbije odbila je ponuđeni plan Martija Ahtisarija za buduće rešenje statusa Kosova i Metohije; Međunarodni sud pravde u Hagu po tužbi BiH protiv SRJ presudio je da Srbija nije počinila niti saučestvovala u genocidu, ali da je odgovorna za „nečinjenje svega što je bilo u njenoj moći da spreči genocid”; Marija Šerifović je na pesmi Evrovizije pobedila pesmom *Molitva*; Dragan Velikić objavio je roman *Ruski prozor*; Srđan Koljević snimio je film *Klopka*.

2007.

Banjica:

Podignuta je Crkva Vasilija Ostroškog.

Srbija:

Početak najnovije ekonomske krize u Srbiji; Srbija je domaćin letnje Univerzijade; Francuski državljani Bris Taton na smrt je pretučen od strane grupe navijača u centru Beograda; Savet ministara unutrašnjih poslova i pravde zemalja članica EU usvojio je odluku kojom se ukidaju vize za putovanja u zemlje članice EU građanima Srbije, Crne Gore i Makedonije.

2009.

Banjica:

Sportski centar „Banjica” domaćin je vaterpolo takmičenja na Univerzijadi; Na Vojnomedicinskoj akademiji preminula je Njegova svetost patrijarh srpski g. Pavle.

Srbija:

U Briselu parafiran Prvi sporazum o principima normalizacije odnosa između Beograda i Prištine.

2013.

Banjica:

Na Banjici se odvija projekat *Dobar dan*.

Gluma

Ja glumim đavola pa anđela
Ta gluma me je do ludila dovela
Nisam za pakao, nisam ni za raj
Ne znam gde ću kad mi dođe kraj.

Ovaj svet je tako bezvredan
Ja sam u sebe totalno razočaran
Hoću mnogo, malo šta mogu
Promeniti u ovom zlom dobu.

Malo kradem, mnogo lažem
Jer ne smem istinu nikom da kažem.
Nisam ubio na granici stojim
Dobrica sam al' grehe brojim
Živim ovde u proklesoj rupi
Gde su ljudi pohlepni i glupi
Živim u zgradi u prokletom betonu
Problema imam, imam na tonu.

Captain Terza, 2002.

autor: Marjan Terzić (Captain Terza)

grupa: S.U.S.

album: Brend imaginarne revolucije

Srećan kraj i kamen u cipeli

Razgovor vodila:

Marina Milivojević-Madžarev

Uzgradi nema struje. Penjem se pešice na peti sprat. Kada dođem do interfona (jer zgrada nema opšti interfon u prizemlju, već svaki sprat ima svoj interfon na ulazu u hodniku) shvatam da ne vredi da zvonim jer, logično, nema struje. Pozivam Ljiju Šćekić preko mobilnog. Ona mi otvara, uvodi u stan. Izvinjava se što ne može da mi skuva kafu. Služi me hladnim čajem od đumbira.

MMM: Kada smo sedele dole u Galeriji 11a rekli ste mi da je ovaj vaš sadašnji život počeo 1992. godine.

Ljilja Šćekić: Da, zato što je sve to što je bilo do 1992. godine bilo lepo i svugde je

bilo lepo do rata. Da smo živeli u Ljubljani ili Skoplju isto bi nam bilo. Ja sam se u tom Sarajevu udala i rodila decu. Bili smo mladi i tek smo započinjali neki svoj novi život... tu sam dobila i svoje prvo zaposlenje. Zbog svega toga stvarno sam volela taj grad.

MMM. Kada ste iz Sarajeva prebegli u Beograd, kako je tekao vaš život?

Ljilja: Od 1992. godine do 1998. godine živeli smo na Belim vodama u toj jednoj sobi. Deca su porasla i mi više fizički nismo mogli da stanemo u tu sobu. Onda smo otišli u podstanare, pa smo bili podstanari do 2000. godine. Onda, nakon bombardovanja, kada je marka počela naglo da raste, nismo više mogli da plaćamo kiriju i onda smo opet panično tražili smeštaj u nekom

vojnom objektu. Sticajem okolnosti ovde u generalštabu se jedna porodica iseljavala i mi smo saznali za to pa smo pisali neke silne molbe i dobili smo tu sobu. To je za mene bila neizreciva sreća jer je taj paušal koji se plaćao u tom objektu, sad su i njima povećali cene, bio simboličan, a njime su bili obuhvaćeni i struja i voda i grejanje. U kasarni smo živeli do 2011. godine i tih jedanaest godina ja sam ovde funkcionisala. Ovde je bila moja pijaca, moj tržišni centar.

MMM: Kako je izgledao život u toj jednoj sobi?

Ljilja: Mi smo imali dve sobe. Jedna soba je bila na trećem spratu, jedan na prvom. Ta na trećem je bila, da kažem, velika 20 kvadrata i imala je na ulazu česmu sa hladnom

vodom, a ta na prvom spratu, mala, 7–8 kvadrata, nije imala nikakvu vodu. Ta na prvom spratu je bila dečja soba, a na trećem je bila dnevna, kuhinja i spavaća za nas roditelje i imali smo zajedničko kupatilo i wc.

MMM: Koliko porodica na jedno kupatilo i WC?

Ljilja: Deset porodica je išlo na wc, a dva-deset porodica na zajedničko kupatilo, na tri tuš kabine. Mislim, to je period života koji moja deca žele da zaborave (*osmeħ*). Onda je 2005. godine jedna porodica sa prvog sprata dobila stan i odselila se. Ja sam, sticajem okolnosti, prva saznala da će ti ljudi da se sele i moj muž je napisao molbu da mu se dodeli taj smeštaj i dobio je odobrenje pre nego što se i saznalo da se sele. Kada se saznalo, još je trista porodica tražilo taj isti smeštaj jer je taj čovek imao dve sobe, velike, jednu do druge, i u okviru te jedne sobe je napravio kupatilo. Bilo je i vode. To je bio komfor kakav smo samo mogli da zamišljamo. Kad smo mi tu ušli, ja sam bila onako potpuno srećna. Imali smo kuhinjski deo, kupatilo, dnevni boravak i da, nismo imali dve velike sobe, nego jednu veliku i dve male, jedino što se u te male

ulazilo iz hodnika, ali nije bilo važno! Deca su imala svaka svoju sobu, a imali smo i kuhinjski deo i kupatilo, ma divota...

MMM: Kakve su posledice na vaš život i život vaše porodice ostavili ti skućeni stambeni uslovi?

Ljilja: Ja sam se dovijala na razne načine da pravim normalnu atmosferu u svim tim nesrećnim smeštajima, da moja deca normalno žive. Znači, svi mogući rođendani, sve moguće terevenke, sve je to bilo kod mene. Ja tačno znam šta koja od njihovih drugarica voli. Za ovu mesim krofne, za ovu slanu tortu i tu su uvek bili neki hepeninzi što se tiče klope. Znači uvek su se okupljala deca kod mene. Drugarica moje ćerke, koja je rođena Beogradanka, rođena je dva dana pre moje ćerke i zajedno sa njom je kod nas, u kasarni, slavila rođendan jer su imale isto društvo. Nikad nisam dozvolila da decu bude sramota toga što žive tu gde žive, nego smo mi od svakog tog prostora pravili da bude kuća, dom, da je to jedan topli dom u kome su svi dobrodošli. Smatram da sam tu stvarno uspeła, jer vidim njih kako su izrasle u normalne osobe. To su moderne mlade žene, prave

Beogradanke. Nemaju provincijalnog u sebi. Nemaju nikakvu traumu. Nisu ni zašta zakinute. One su svake godine išle na letovanje i zimovanje. Skijanje im je bilo obezbeđeno jer im je otac instruktor skijanja tako da ih je potpuno obučio. One su odrasle ovde kao da su tu rođene, kao da se ništa nije desilo.

MMM: Kako je izgledao vaš život u naselju Banjica?

Ljilja: Ja sam bila srećna zbog toga što nam je grad bio blizu, jer Bele vode i Banjica su dva sveta. Deca su bila neizmerno srećna što su ovde. Bilo im je ovde urbanije. Ovde su se osećale kao da žive u gradu jer na Belim vodama u ulicama još uvek ima kuća u kojima ima štala, razumete? Banjica je bila centar! Meni se kao domaćici sviđalo što ima divnu infrastrukturu, počev od onog Maksija na skveru, pa do ove pijace i tržnog centra. Ima lepo gde da se prošetala, lepe su ulice... ma ja sam Banjicu baš zavolela.

Najednom dođe struja i Ljilja skoči kao da i ona radi na struju. Prekidamo intervju. Ona nudi kafu, nudi ručak, ja se zahvaljujem. Pita me koliko dugo sam danas u zgr-

di – ja joj odgovaram. „E, onda moraš da jedeš! Makar malo.” Ja pristanem da jedem – malo. Ljilja iznosi razne salaticе, pindaure, turšije, grilovano povrće, integralni hleb, salate sa sirom, salate bez sira, salate ljute, voćne salate... i sve vreme se izvinjava, jer «samo» to ima u frižideru. Uključi i ne-kakvu muziku. Jedemo, časkamo, slušamo muziku i atmosfera je odjednom vedra, iako je njena priča daleko od toga.

MMM: Kada ste se razboleli od karcinoma?

Ljilja: To je bilo 2008. godine.

MMM: Prošli ste izbeglištvo, vreme kad ste živeli u jednoj sobi na Belim vodama, kada ste živeli razdvojeni na dva sprata i bez kupatila, a onda kao da se život konačno stabilizovao...

Ljilja: Znae kako kaže narodna izreka: Kad misliš da ti je sve potaman, a ti stavi kamen u cipelu da te makar on žulja. Ne valja da sve bude divno, krasno, idilično. Kad smo dobili taj smeštaj na prvom spratu, kada smo svi bili zajedno i kad smo sve lepo namestili i ja pomislila: „E, bože, divote! Sve je divno!” došao je grom iz vedra neba, meni je kon-

statovan karcinom. Ja sam do detalja znala kako izgleda patohistološki nalaz, do detalja sam se obavestila preko koleginica, na internetu, videla kakva je stopa preživljavanja. Znala sam kako treba da se pazim. Evo sad će pet godina. Ja pet godina nisam videla more. Ne radim teške fizičke poslove. Život na ovoj lokaciji mi omogućava da ne nosim pet kesa odjednom, nego pet puta odem na pijac ako treba. Stalno razmišljam o tome da ću živeti i sve od sebe dajem da živim zdravo. Radim detoksikacije, leti se preorijentisem na presnu hranu. Ja hoću da živim! Ima još toliko stvari u životu koje treba da vidim, treba da naučim... Prvo što se tiče porodice. Kada sam se razbolela, shvatila sam da hoću da doživim da moja deca završe škole, da se udaju, da imam unučice. Ja sam u njih, kao majka, mnogo sebe ulagala. E, sad hoću da vidim te rezultate! Hoću da uživam u tome! Sad je došlo vreme za moju ličnu žetvu. Kad sam išla na odbranu diplomskog moje ćerke, to mi je bilo predivno i to su sve stvari kojima se ja lečim. Meni je svadba moje ćerke produžila život za pet godina. Kad mi se rodio unuk ja sam bila zbunjena od sreće, a tek sada kada stasava, vidim kolika je to sreća. Kad on dođe kod mene, to je nov dan u

mom životu! Otišla sam u penziju, u invalidsku penziju.

MMM: Sa koliko godina ste se penzionisali?

Ljilja: Sa 49 godina, ali ja tu penziju nisam doživela tragično. Ja sam inicijator toga da se mi svake poslednje srede u mesecu sastajemo, mi koji smo radili zajedno, jer se u međuvremenu rasformirala ta laboratorija. Ja sam imala potrebu da negde pripadam jer sam htela da podelim ono lepo što mi se dešava. Da nekog ja, osim prijatelja koji mi dolaze u kuću, počastim jer mi se ćerka udala, jer sam dobila stan, jer mi se rodilo unuće.

MMM: A Vi tada imate tek 49 godina?

Ljilja: Odnosno već 50, ne, 51, jer sam praktično bila dve godine kod kuće dok sam se oporavljala od bolesti. Jednog dana, nakon te dve godine, odem u taj gerontološki centar, a oni baš imaju probu folklora. Svi su se iznenadili što sam tako mlada, a jesam tamo ubedljivo najmlađa. Pitali su me kakvu sklonost imam i ja sam im rekla da znam da pevam i da igram. „Jao, super”, kažu oni, „takvi nam baš trebaju”. Odmah sam se uključila u folklor i u pevačku grupu

i videla da se stalno nešto dešava – probe, nastupi po staračkim domovima, po klubovima, pa godišnje smotre. Na teritoriji Beograda postoji 21 klub. Ljudi su veoma aktivni, strašno se druže, postoje takmičenja između klubova, da vidite vi koja je to aktivnost! Ja imam čitav kalendar dešavanja pred sobom u ovom mesecu.

MMM: Vi ste se ovde konačno smestili pred doček Nove 2013. godine?

Ljilja: Moje potpuno oduševljenje ovim stanom počelo je kada mi je za Novu godinu došla mama. Ona je pratila hronologiju naših smeštaja i svega toga... Ja sam joj pričala telefonom kako je stan divan, krasan... ali mi je ipak trebalo da ona dođe, da je provedem kroz sve prostorije, da joj pokažem pogled sa svakog prozora, trebala mi je ta potvrda da moja sreća bude potpuna. Kad je ona došla, počeli su novogodišnji praznici. Svi smo bili na okupu. I muž je bio tu, mlađa ćerka, a došla je i starija... i kad smo se svi skupili tu za stolom, onda sam osetila potpuno zadovoljstvo što smo svi mi sad svoji na svoje. Prvo, stan je zaista naš. Nismo nikom ništa dužni, ova deca dolaze u svoju kuću.

Nemam više bojazan za našu budućnost. Stekli smo tu dugo čekanu sigurnost. Zaslужili smo je, na kraju krajeva, moj muž i ja, dugo smo radili, on i dan-danas radi.

MMM: Još uvek uživate u svom stanu?

Ljilja: Ja volim svoju kuhinju. Tu imam svoj kutak gde sedim, radim, čitam novine, pišem, onda imam i moj kabinet, to je još jedan meni drag kutak gde držim moj lap-top. Volim što iz kuhinje imam komunikaciju sa mojim ukućanima. Sve se dešava tu. Mi smo navikli, živeći u kasarnama, da se sve dešava u jednoj sobi. Jedva čekam leto da na terasi pravim zimnicu – biće mi to letnji kabinet. Volim boravak u kući, a imam i taj divan pogled. Gledam u šumu, a vidi se i hram i, sve u svemu, zadovoljna sam. E sad, onaj kamen u cipeli što me žulja, to je što hronično nemam novca, ali neka postoji nešto. Hvala bogu, zdravi smo, pravi smo... e sad, nema para za neka sitna zadovoljstva, kad odem na pijak da se razbaškarim koliko hoću. To je taj kamen, tako ga ja doživljam, i neka to bude on.

Na ovoj tački razgovora nas dve smo već „ono malo hrane” pojele. Isključujem dik-

tafon. Ljilja me nudi još jednim, ovog puta toplim, čajem od đumbira. Časkamo o vaspitanju ćerki, o uređenju kuhinje, o kivanju sjajnih Ljiljinih vegetarijanskih đakonija. Skoro da mi je žao što moram da krenem, ali red je.

Na ulazu u zradu, kod „akvarijuma”, srećem jednu finu gospođu. Ne poznajemo se lično, ali ona očigledno zna ko sam i šta radim i nalazi za shodno da mi priđe i počne razgovor. Ona je pažljivo proučila izložbu fotografa Dragoljuba Grozdanovića u Galeriji 11a i nije sasvim zadovoljna kako smo je organizovali. Može to bolje, veli. Pršte predlozi i sugestije, njena energija zaustavlja i druge komšije. Ljudi diskutuju, predlažu... Tu sam se upoznala sa još nekolicinom stanara. Ljudi su me pozivali u svoje domove, pričali mi svoje priče.

Nisu sve mogle da stanu u ovu knjigu, a i ne treba. Bitno je da su ih oni međusobno razmenili na susretima i tribinama, u Galeriji 11a i na festivalu Solitarnost. Ovo je njihova kuća i njihova priča. ■

2013.

7. februar:

Prva tribina pod nazivom *Reci DOBAR DAN i Pogledaj Banjicu iz drugog ugla* održana je u vrtiću „Ljolja”. Gosti tribine bili su reditelj i ornitolog, borac za zaštitu banjičke šume, Timoti Džon Bajford i biolog Aleksandra Zatezalo.

14. februar:

Na **drugoj tribini** *Banjica – štiti Beograda: vojno-strateški značaj Banjice i Banjički logor*, gosti su bili major mr Slobodan Đukić sa Vojne akademiji Beograd i Angelina Branković, istoričar umetnosti, iz Muzeja grada Beograda.

21. februar:

Treća tribina je bila posvećena temi *Urbanizacija 70-ih i izgradnja vojno-stambenog kompleksa*. Gosti su bili arhitekta Aleksandar Stjepanović i Slobodan Drinjaković.

28. februar:

Četvrta tribina ispitala je *Migracije stanovništva na Banjici tokom 90-ih*. Gosti večeri: Dr Olga Manojlović Pintar, naučna saradnica Instituta za noviju istoriju Srbije; Vlado Sekulić, član Opštinskog veća gradske opštine Voždovac; Žika Lazin, predsednik Bočarskog kluba „Banjica” i Ljiljana Šćekić, stanarka Crnotravske 11a.

7. mart:

Na **petoj tribini**, posvećenoj temi *Život na Banjici danas – kako ga mladi vide*, predstavljani su muzički bendovi koji rade u soliteru i najavljen je rad na filmovima *Muzički soliter i Dobar dan*.

14. mart:

Stanovnici Crnotravske 11a Dragana Panić, Dragan i Dragoljub Grozdanović dali su predloge za nastavak rada na projektu.

4. april:

Otvorena je Galerija 11a izložbom *Pogled s prozora* fotografa Dragoljuba Grozdanovića. Usledile su izložbe četvrtkom dečjih crteža *DeCa11a*, ručnih radova, uskršnjih jaja, recepata i hrane.

18. i 19. maj:

Festival *Solitarnost* kao finale projekta počeo je radionicama za najmlađe, a zatim su predstavljene rukotvorine koje su nastale tokom projekta (unikatne stolice, ptice i muzički instrumenti od recikliranog materijala i dr). Na koncertima su nastupili profesionalci i amateri koji žive u soliteru, sa svojim prijateljima i saradnicima: folklorna grupa *Košuta*, kamerni hor *Smilje*, rok bend *Rok bulevar*, pank grupe *S.U.S. i 888*, hipoper *Don Dada* i *OMNY style* projekat. Festival je završen prikazivanjem dva dokumentarna filma: *Muzički soliter* i *Dobar dan*. Tokom festivala, kao svojevrsni *work in progress*, umetnici su stvarali murale koji na simboličan način predstavljaju kako stanari solitera vide život u Ulici Crnogravska 11a.

Korišćena literatura:

Moderna srpska država 1804-2004: hronologija (autori, redaktori Ljubomir Dimić... i dr.), Beograd, Istorijski arhiv Beograda, 2004.

Nikola Bura, *Ilustrovana hronologija Beograda*, Novi Sad, Prometej, 2004.

Dobar dan

Izdavač:

BAZAART, Beograd

Za izdavača:

Sunčica Milosavljević

Finansijska podrška:

Ambasada Kraljevine
Norveške u Beogradu

**Glavna i odgovorna
urednica:**

Sunčica Milosavljević

Autorka:

Marina

Milivojević-Madžarev

**Art direktor i grafički
dizajner:**

Igor Sergej Sandić

Lektorka:

Dafina Žagar

Fotografije:

Dragoljub Grozdanović

Štampa:

Marado, Beograd

Tiraž: 600**Mesto i godina izdanja:**

Beograd, 2013.

CIP – Каталогизacija у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

929(497.11) "20" (047.53)

МИЛИВОЈЕВИЋ-Мађареv, Марина

Dobar dan / [autorka Marina
Milivojević-Madžarev ; fotografije
Dragoljub Grozdanović]. – Beograd :
Bazaart, 2013

(Beograd : Marado). – 38 str. :
ilustr. ; 25 cm

Tiraž 600. – Bibliografija: str. 38.

ISBN 978-86-89125-05-4

a) Арт Фора (пројекат) b) Београђани –
Интервјуи

COBISS.SR-ID 199601932

